

เมืองโบราณของเรา

กรณีศึกษาเมืองโบราณใน พิชณุโลก พิจิตร อุตรดิตถ์ ลพบุรี และอ่างทอง

เมืองโบราณของเรา

กรณีศึกษาเมืองโบราณใน พิชณโลก พิจิตร
อุตรดิตถ์ ลพบุรี และอ่างทอง

โดย หวน พันธุ์พันธ์

อภินันทนาการ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

หวน พินรุพันธ์.

เมืองโบราณของเรา. --กรุงเทพฯ : บันทึกสยาม, ๒๕๔๒

๑๒๘ หน้า.

๑. ไทย--โบราณสถาน. I. ชื่อเรื่อง.

๙๕๙.๓

ISBN 974-86988-8-2

บันทึกสยาม (SIAM RECORDER)

หนังสือในโครงการศึกษาประวัติศาสตร์สยาม

ของ สมาคมสื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไทย โทร. ๐๑-๖๖๕๐๓๙๙

๒๙/๑๕๑-๒ ซอยศรีเกษตร ๒ ถนนเวรดี อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

ที่ปรึกษา

: สุวัฒน์ วรดิลก, คุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร

เสถียร ศกุนตาธิ, นพวัฒน์ สมพันธ์

ดร.สุวิทย์ ยอดมณี, สุภัทร สวัสดิรักษ์

ที่ปรึกษากฎหมาย

: ทองใบ ทองเปาว์, สุเวช จิตมหายาศ, สุชาติ ศุภวงศ์

อนันต์ แยมเกษร

ประธานโครงการฯ

: พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ

ข้อมูลและวิชาการ

: สด แดงเอียด, จุมพล สอนเสริม, ดร.เพ็ญสุภา ภัคตะ

ศิรินท โรจนสโรช, ชะวีย์ชัย ภาติณฐ์

บรรณาธิการ

: วรพล สุทธินันท์

ประจำกองบรรณาธิการ

: สมบัติ สุทธิจิตร, ภัทรภร ไวกำนวน, รุ่งนภา ทิมหาญ

ศิลปกรรม/ภาพ

: จิตรินเรียงพิมพ์/ศูนย์ข้อมูล "บันทึกสยาม"

เลขา/พิมพ์

: เบอรลิน/นวสาร

จัดทำโดย

:

บริษัท ไพลินสีน้ำเงิน จำกัด

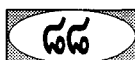
๙๓๔/๒ ซอยลาดพร้าว ๑๐๑ บางกะปิ กทม. ๑๐๒๔๐

โทร. ๗๓๑-๐๖๒๑, ๗๓๑-๐๖๒๒, ๗๓๕-๖๑๑๗,

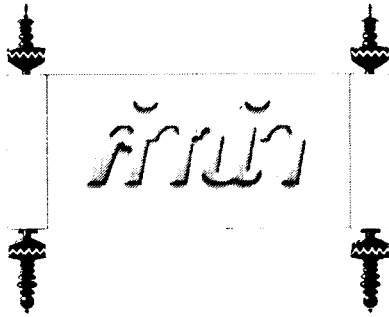
๗๓๕-๖๑๑๘, ๗๓๕-๖๔๐๘, ๗๓๕-๖๔๐๙

แฟกซ์ : ๗๓๕-๔๓๑๓

ราคา

บาท

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๒๓ ผมได้ออกสำรวจและค้นคว้าเกี่ยวกับเมืองโบราณในจังหวัดลพบุรี อ่างทอง พิษณุโลก พิจิตร และอุตรดิตถ์ แล้วนำข้อมูลมาเขียนเป็นสารคดีส่งไปลงพิมพ์ในชาวกรุง พาที วิทยาสาร และเอกทัศน์ไทย ผมได้เสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไปสำรวจค้นคว้าและรักษาไว้ก่อนที่จะถูกทำลายหมดไป แต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ผมยังเก็บวารสารและนิตยสารที่ลงพิมพ์สารคดีของผมทุกฉบับ ซึ่งก็ผ่านมา ๒๐ กว่าปีแล้ว มาถึงวันนี้ผมมองว่าเมืองโบราณเหล่านี้ น่าจะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหันมาสนใจเสียที ผมจึงรวบรวมสารคดีทั้งหมดมาพิมพ์รวมเล่มอีกครั้งหนึ่ง และผมคิดว่ายังจะเป็นประโยชน์แก่คนไทยทุกคนด้วยที่จะได้ทราบว่ายังมีเมืองโบราณและโบราณวัตถุสถานอยู่ในแผ่นดินไทยอีกหลายแห่งจะได้ช่วยกันรักษาไว้

เมื่อ ๔ เดือนที่ผ่านมานี้ ผมได้รับโทรศัพท์และจดหมายจากพระมหาบุญธรรม สุตธมโมผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์พาราม กรุงเทพมหานคร ท่านแจ้งว่าเพิ่งอ่านพบสารคดีของผม เรื่อง “วังไม้เมืองโบราณในลพบุรีที่ถูกลืม” ท่านเพิ่งทราบว่า ณ ที่นั้นเป็นเมืองโบราณเพราะสมัยเด็กๆ ท่านเคยวิ่งเล่นบริเวณนั้น ท่านภูมิใจมาก และได้บอกเล่ากันต่อๆ ไปอีกด้วย นี่แสดงว่ายังมีผู้คนอีกมากมายที่ไม่รู้ว่าท้องถิ่นของตนมีของดีอยู่

ดังนั้นการที่ผมรวบรวมสารคดีทั้งหมดมาพิมพ์ใหม่คงจะเป็นประโยชน์แน่นอน อย่างไรก็ตามสารคดีทั้งหมดนี้ยังคงสภาพของเนื้อหาเดิมทุกประการ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าสภาพความเป็นจริงเมื่อ ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

ผู้เขียนขอขอบพระคุณคุณพลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ ประธานโครงการศึกษาประวัติศาสตร์สยามของสมาคมสื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไทยที่เห็นความสำคัญของหนังสือเล่มนี้โดยหาสำนักพิมพ์ให้ จนทำให้หนังสือเล่มนี้สู่สายตาผู้อ่านและผู้สนใจ

หวน พันธุ์พันธ์

๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

๒๙/๒๑๒ เมืองทองธานี ถนนแจ้งวัฒนะ

อ.ปากเกร็ด จ. นนทบุรี ๑๑๑๒๐ โทร. ๕๐๓๒๖๖๘-๙

E-mail Address: huan@~~psu~~swu.ac.th

สารบัญ

คำนำจากนิตยสารและหนังสือพิมพ์

- ข่าวไทยนิกร ๖
- เสียงปวงชน ๑๐

จดหมายจากพระมหาบุญธรรม สุตธมโม ๑๒

นครชัยบุรี:เมืองโบราณในพิจิตร ๑๓

ทุ่งยั้ง:เมืองโบราณแห่งตำนาน ๒๕

เมืองตาชุก:เมืองโบราณในอุตรดิตถ์ ๔๑

พิชัย:เมืองเก่าสมัยอยุธยาในอุตรดิตถ์ ๕๒

นครไทย:เมืองเก่าก่อนสมัยสุโขทัย ๖๔

บ้านคูเมือง:เมืองโบราณในอ่างทอง ๗๔

ตะพานหิน:ท้องที่นี้มีเมืองโบราณ ๘๔

วังไผ่:เมืองโบราณในลพบุรีที่ถูกกลืน ๑๐๒

พิจิตร:เมืองโบราณนี้มีหลายชื่อ ๑๑๔

คำนำจากนิตยสารและหนังสือพิมพ์

ไไทยนิกร

นิตยสารข่าวรอบด้านประจำสัปดาห์

ปีที่ ๑ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๐

ศิลปวัฒนธรรม

“พจิตรของเรา” แต่หลายคนคงจะลืม

ตั้งแต่ครั้งเป็นครูสอนหนังสืออยู่ที่เมืองลพบุรีเมื่อเกือบสิบปีมาแล้วนั้น คุณหวน พินธุพันธ์ มิได้หยุดนิ่งหากเสาะแสวงหาความรู้เรื่องต่างๆ ของเมืองลพบุรีและเมืองใกล้เคียงอยู่ตลอดเวลา

เมื่อรู้แล้วก็มิได้นิ่งอยู่ให้เปล่าเปลือง หากแต่ได้พยายามเขียนหนังสือเป็นบทความลงพิมพ์ตามหนังสือต่างๆ ทั่วไป ทั้งที่เป็นบทความทางวิชาการและที่เป็นบทความท่องเที่ยวชักชวนให้ผู้คนตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

เมื่อแรกนั้นคุณหวนรวบรวมเรื่องราวที่ตนได้ค้นคว้ามาพิมพ์เป็นเล่มคือ “ลพบุรีที่น่ารู้” อันเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์และสภาพปัจจุบันของเมืองลพบุรีที่ตนสอนหนังสืออยู่ ต่อมาก็เรื่อง “อ่างทองของเรา” อันเป็นเรื่องราวของเมืองอ่างทอง

ครั้นทางราชการย้ายให้คุณหวนไปสอนหนังสือเป็นอาจารย์อยู่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดพิษณุโลก งานเขียนหนังสือเกี่ยวกับเมืองพิษณุโลกก็จัดพิมพ์ออกมาอีกในชื่อหนังสือว่า **“พิษณุโลกของเรา”**

ขยันเสียจริงๆ พับฝ่าเถอะ

ตอนนี้คุณหวนทำงานเสร็จอีกสองเล่มคือ **“สุโขทัย-เมืองเก่าของเรา”** และ **“พิจิตรของเรา”**

ดูเหมือนคุณหวนจะเลือกคำว่า **“ของเรา”** มาต่อท้ายหนังสือของท่านอย่างน้อยก็ ๔ เล่มเข้าไปแล้ว นี่ถ้าหากว่าท่านได้มีโอกาสไปแสวงหาความรู้ถึงนครวัดนครธมหรือเมืองมอญเมืองพม่าจะว่าอย่างไรดี

ผมเองก็เห็นจริงอย่างที่ อาจารย์เปลื้อง ณ นคร เขียนถึงคุณหวนว่าไปอยู่ที่ไหนก็ไม่เสียเปล่า หากพยายามหาเวลาศึกษาค้นคว้าถึงเรื่องราวของเมืองนั้นๆ อยู่เสมอๆ

คิดดูก็แล้วกันครับ คุณหวนอยู่เมืองลพบุรีก็เขียนเรื่องเมืองลพบุรีและเมืองอ่างทอง พอไปอยู่เมืองพิษณุโลกเข้า เขียนไว้ถึง ๒ เล่มคือพิษณุโลกของเราและเที่ยวชมโบราณวัตถุสถานเมืองพิษณุโลก

นี้อยู่พิษณุโลกแล้วยังตระเวนไปอีกถึงเมืองสุโขทัยแล้วยังเข้าเมืองพิจิตร ได้หนังสืออีก ๒ เล่ม

ช่างสมกับเป็นอาจารย์ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรมเสียจริงๆ ถ้าหากสถาบันการศึกษาในเมืองไทยมีครูบาอาจารย์ที่ขยันๆ อย่างนี้วงการวิชาการก็เห็นจะก้าวหน้าไปมากมาย นิสิตนักศึกษาคงหูตากว้างไกลไปอีกมาก

หากจะว่ากันถึงหนังสือ ๒ เล่มใหม่ของคุณหวนคือเรื่องสุโขทัยและเรื่องพิจิตรแล้ว ผมก็ขอยกย่องในความวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับเมืองสุโขทัยนั้น น่าเสียดายที่คล้ายกับว่า คุณหวนด่วนเขียนออกมาเร็วเกินไป หากใช้เวลาศึกษาติดตามสมมุติฐานใหม่ๆ ให้ทันทั่วทั้งที่ และพยายามจับประเด็นช่องว่างของนักปราชญ์ นักวิชาการทางด้านนี้เพื่อเสริมให้ช่องว่างเหล่านั้นหดหายไปก็จะดีกว่านี้มาก

ถ้าหากแทนที่คุณหวนจะมุ่งไปรวบรวมมาจากหนังสือของกรมศิลปากรที่ก็ค่อนข้างจะล้าสมัยและเชยอยู่แล้ว คุณหวนพิจารณางานหลักเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวสุโขทัยที่จะสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอดีตและปัจจุบัน งานของคุณหวนก็จะมีคุณค่าขึ้นมาอย่างประมาณมิได้

ในฐานะที่คุณหวนใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนแถบนี้ ผมคิดว่าถ้าหากคุณหวนจะพยายามศึกษาประเด็นทางด้านภาษาและวัฒนธรรม อย่างที่เคยมีคนศึกษาเรื่องนิทานพื้นบ้านที่อำเภอคีรีมาศ สุโขทัย แล้ว งานจะมีคุณค่ามากทีเดียว

สำหรับเรื่องพิจิตรของเรานั้น ต้องขอยกย่องทีเดียว เพราะเมืองพิจิตรเสมือนเมืองปิตมมานนักรหน้าถ้าหากคุณหวนจะเป็นผู้เปิดเมืองพิจิตรขึ้นมาก็น่าจะกระทำได้ ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาค้นคว้ารวบรวมในเล่มนี้

ถ้าหากจะเรียกว่าเป็นการเสนอแนะกันละก็ผมขอเสนอว่า คุณหวนค่อนข้างจะละเลยรายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน หากไปเน้นรายละเอียดเกี่ยวกับรายชื่อหมู่บ้านรายชื่อแม่น้ำลำคลองไปเสียมากทางที่ดีผมคิดว่าน่าจะต้องเน้นรายละเอียดของวัฒนธรรมพื้นบ้านให้มากควบคู่กันไปหรือให้มากกว่า

ยกตัวอย่างคุณหวนอุทิศส่้าไปถ่ายรูปแบบเทศกาลแข่งเรือที่วัดบาง

มูลนากรมาได้ แต่ไม่มีตรงไหนที่จะแสดงรายละเอียดของการแข่งเรือไว้เลย ทั้งๆ ที่ประเพณีการแข่งเรืออย่างนี้ออกจะจางหายไปจากสังคมไทยอยู่เรื่อยๆ แล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งบันทึกรายละเอียดเอาไว้

ผมคิดว่าประเพณีการแข่งเรือสำหรับมนุษย์ที่อยู่ริมแม่น้ำนั้น เป็นภารกิจที่สนุกสนานและมีพิธีรีตองไม่บันเบาทีเดียวแหละ ชะดีชะร้ายบางหนบางแห่งมีเพลงเรือมาเห่มาล่อมกันด้วยก็ยิ่งสนุกใหญ่ เสียหายที่คุณหนวไม่ได้บอก จึงไม่รู้ว่ที่บางมูลนากเขามีหรือเปล่า

ที่แน่ๆ ก็คือผมเห็นนักเลงระนาด นักเลงซอ ชาวบ้านหลายท่านมีฝีมือมาจากบางมูลนาก ฉะนั้นผมก็ได้แต่เดาเอาว่าศิลปินชาวบ้านที่บางมูลนากคงมีไม่น้อยทีเดียวแหละ

ถึงอย่างไรผมก็ยังยกย่องคุณหนวอยู่ไม่เว้นวาย และหวังว่าถ้าหากจะทำเรื่องเมืองอื่นๆ อีก ก็คงไม่หลงลืมเรื่องศิลปะพื้นบ้านเสียนะครับ

กรับโหม่ง

คำนำจากนิตยสารและหนังสือพิมพ์

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕๔๓

วันพุธที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

อาจารย์ทวน พินธุพันธ์ พบความสำเร็จจากหนังสือเล่มแรกคือ “ลพบุรีที่น่ารู้” ขณะที่เป็นอาจารย์อยู่ที่ **วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี** ความรู้สึกที่แสดงออกถึงการเป็นนักค้นคว้าเป็นผู้รักทางโบราณคดี ซึ่งมีต่อโบราณสถานในจังหวัดลพบุรีนั้น ทำให้อาจารย์ทวน พินธุพันธ์เดินมาอยู่แถวหน้าของวงการนี้ โดยไม่ต้องออกแรงเบียดเสียดกับใคร “**อ่างทองของเรา**” เป็นหนังสือเล่มต่อมาในขณะที่เป็นอาจารย์วิทยาลัยครูเทพสตรี เช่นเดียวกัน หนังสือเล่มนี้อาจารย์ทวน ค้นคว้าหาประวัติของ **พระพุทธไสยาสน์ วัดขุนอินทประมูล** อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ได้ถึงหลักวิชาและลึกซึ้งยิ่งกว่าการค้นคว้าใดๆ ที่เคยมีมาก่อนนั้น

จากวิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี อาจารย์ทวนไปเป็นอาจารย์อยู่

ในภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ จังหวัดพิษณุโลก จึงมีโอกาสดำรงงานอย่างตรงตัว
และตรงเป้าความสามารถยิ่งขึ้น อาจารย์หวนก็คืออาจารย์หวนผู้ไม่หยุด
นิ่งคนเดิม...เมื่อไปอยู่ที่ไหน ก็ค้นคว้าที่นั่น หนังสือชื่อ **“พิษณุโลก
ของเรา”** ก็อุบัติขึ้นมาในรูปเล่มสวยสดกว่าสองเล่มแรก และค่าของ
ตัวหนังสือแต่ละตัวในหนังสือนั่นคือ **“ขุมทอง”** สำหรับผู้ใฝ่รู้ **“มรดก
ศิลปกรรมสยาม”** **“เที่ยวชมโบราณวัตถุสถานในเมืองพิษณุโลก”** และ
“สุขทัยเมืองเก่าของเรา” ก็เรียงรายออกมาจากความรู้และการค้นคว้า
ของอาจารย์หนุ่มผู้นี้ จนกระทั่งมาถึงหนังสือที่อยากจะแนะนำให้อ่าน
กันเสียก่อนที่จะหมด...

“พิจิตรของเรา”

ไม่ต้องกล่าวถึงคุณภาพ...แต่อยากจะกล่าวขอบคุณแทนชาวพิจิตร
ที่อาจารย์หวนได้ค้นคว้าอย่างที่ชาวพิจิตรแท้ๆ เองก็ทำไม่ได้และรู้ไม่
มากอย่างนี้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ด้วยความ
สนับสนุนของ ศาสตราจารย์พนัส หันนาคินทร์ รองอธิการบดีได้จัด
พิมพ์ขึ้นจำหน่าย

ราคาไม่ต้องห่วงว่า ๓๕ บาทจะแพง

ผมหวังแต่ว่าพิมพ์แค่พันเล่มจะไม่พอนะซีครับ!

หนังสือดีๆ อย่างนี้ ถ้าหากว่าไม่หายไปจากตลาดในพริบตา ผม
ก็เห็นจะต้องบอกว่า **คนไทยไม่รักแผ่นดิน!** กันเสียแล้ว และโดย
เฉพาะชาวพิจิตรถ้าหากว่าละเลยกับหนังสือเล่มนี้ก็เสียชื่อ **“ลูกพิจิตร-
เกศคด”** แน่นนอน

“ลาย สือโก”

จดหมายจากพระมหาบุญธรรม สุตธมโม

วัดมหารณพาราม คณะ ๒ กรุงเทพฯ

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๑

เจริญพร อาจารย์หวน พันธุ์พันธ์

หนังสือพิษณุโลกของเรา อุดรดิตถ์ของเรา และหนังสือ ส.ค.ส. ๒๕๕๑ รวม ๓ เล่ม อาตมาได้รับไว้แล้ว เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ด้วยความขอบคุณยิ่ง และได้เปิดดูผ่านไหมดแล้ว เอาไว้อ่านจริงตอนหลังเป็นหนังสือดีมาก สำหรับหนังสือมรดกศิลปกรรมสยามนั้น อาตมาซื้อส่งไปให้คน อ.บ้านหมี่ เพราะก่อนนั้นเขาอยู่บ้านตำบลมหาสอน ตอนนี้อยู่กรุงเทพฯ พอรับหนังสือแล้วก็ไปหาอาตมาที่วัดมหารณพ แกกั๊เพ็งรู้ว่าแถวคั้งบางไผ่เคยเป็นวังมาก่อน แกชมอาจารย์หวนว่าเก่งสามารถสืบเสาะมาได้ ส่วนอาตมาก็เพ็งรู้เมื่อมาอ่านหนังสือลพบุรีที่นำรู้ของอาจารย์หวนนี่เอง เพราะสมัยอาตมาเลี้ยงวัวอยู่นั้น บริเวณนั้นเป็นป่าไม้ขึ้นรกหมด เป็นโคกมากมายทำอะไรไม่ได้ มีทำนาได้เป็นบางแห่งเท่านั้น สภาพทั่วไปก็เหมือนอย่างทีอาจารย์เขียนนั่นแหละ อาตมาอยากให้อาจารย์เขียนเรื่องจังหวัดสิงห์บุรีบ้าง เพราะอยู่ระหว่างลพบุรี-อ่างทอง และเป็นเมืองประวัติศาสตร์เมืองหนึ่ง อาตมายังไม่เคยพบใครเขียนไว้เลย มีแต่สารคดีนิดหน่อยเท่านั้นที่เคยพบมา

เจริญพร

พระมหาบุญธรรม สุตธมโม